

MILOVI URBANOVI

Bratislava 1. apríla 1948

Milý Milko!

Len nakrátko Ti odpovedám na Tvoj obširny list.

1. Tvoj pomer k Štátnemu nakladateľstvu bude upravený tak, ako si želaš. Riaditeľstvo mi už oznámilo, že práce dostávaš a budeš dostávať, takže v tomto smere nijaké starosti mať nemusíš. Ak by si však chcel sedieť v Bratislave — čo, pravda, závisí od toho, či si tu nájdeš byt — budeš môcť byť zamestnaný v Št. nakladateľstve aj ako zmluvný úradník.

2. Vo veci obnovy Tvojho procesu pred ľudovým súdom napíšem Ti ešte neskoršie. Aj zatiaľ Ťa prosím, ak by sa čokoľvek v tomto smere stalo, aby si ma informoval.

3. Nezariaďuj sa na nejaký horársky život. Maj oči otvorené, ako je len možno na Orave mať a viacej než o veciach, o ktorých si mi písal, premýšľaj o dnešných osudoch nejakého Hlavajovho syna. Radšej totiž, než list, aký si mi písal, by som si prečítal od Teba nejaké práce literárne. Skúseností si mal milión. Vynasnažím sa, aby si mal pokoj, potrebný na zváženie a zhodnotenie takýchto skúseností.

Maj sa pekne. Ruky bozkávam milostivej panej a srdečne zdravím celú Tvoju famíliu.

Tvoj
L. Novomeský

Milo Urban (1904—1982), autor chýrneho Živého biča, sympatizoval s davistami, ale pridol sa k nacionalistom, za Slov. štátu prepožičal svoje meno režimu, pred oslobodením emigroval, po dvoch rokoch sa vrátil.

Urban napísal povereníkovi školstva dlhý list o svojom politickom i hmotnom postavení 23. III. 1948 z Oravského Podzámku. Asi to nebol jeho prvý list Novomeskému, lebo tu uvádza svoju prosbu o prijatie do

služieb Št. nakladateľstva. Obáva sa, či nepôjde znovu pred súd a odvoláva sa na svoju lepšiu minulosť: „Ty predsa vieš a vedia to aj iní z Tvojej blízkosti (Vlado Clementis atď.), že v zásade exponoval som sa za tie isté ideály čo i vy a... podnes na tomto svojom zásadnom stanovisku nič som nezmenil. Pripúšťam omyly i chyby, vyplývajúce z môjho zvláštneho položenía, z mojej neinformovanosti, z mojich vzťahov (napr. k Machovi) za Slovenského štátu, ale či som si to dostatočne neodpykal, či je v slovenskom i vo vašom záujme hádzať ma na jednu kopu s reakcionármi, s kapitalistickými imperialistami a pod.?...“

Spytuje sa, či by za nevyjasnenej situácie nemohol byť „aspoň nejakým externým spolupracovníkom Štátneho nakladateľstva, ktorý by bol honorovaný podľa vykonanej práce“. Iste je tam dosť roboty (preklady, apretúry), o ktorú „sa nikto nebije“. Kvôli zdravotnému stavu a ubytovacím ťažkostiam sa do Bratislavy nedostane. (Novomeský tu na okraji perom poznamenal: „Št. nakl. nech zadáva práce M. U. ihneď. Ostatné zariadim sám. L. Ný.“) Po takej práci oddávna túžil, no nie vlastnou vinou sa mu to nepodarilo. „Ak mi Ty k tomu teraz dopomôžeš, budem Ti nesmierne povďačný, lebo veď novinárčenie nebolo nikdy mojím ideálom ani cieľom. Ono bolo len východiskom z núdze!...“

Ako vyplýva z ďalšieho listu (12. V. 1948), Urban dostal žiadanú prácu. Informuje o tom Novomeského: „Usilujem sa vyhovieť Štátnemu nakladateľstvu. Mám tu na preklad rozprávky z ruštiny, nuž žijem teraz v tomto rozprávkovom svete natoľko, že som (pravda. nemyslím to vážne!) dostal aj detskú chorobu, tzv. „mums“. Ináče práca ma teší, lebo veď sám mám troje detí a je dobre, keď človek aj z tejto strany vnikne do ich sveta. Okrem toho aj ruštinou sa zapodievam, čo mi je veľmi vhod, lebo už pred rokom vo väznici začal som sa po rusky veľmi intenzívne učiť, nehovoriac o svojich starých rozbehoch ešte kedysi v kvinte. Hovoríť asi nikdy sa nenaučím, na to som antitalent, ale chcem dobre rozumieť aspoň čítanému. S prácou — nie je toho veľa — budem hotový asi začiatkom júna...“

„Pre zaujímavosť“ uvádza, o čom doma húta: „paprem sa v histórii Oravy. A zaujíma ma to! Mal by som veľkú chuť pokúsiť sa o historický román, a to z čias poddanských, keďže to je vlastne najvýraznejšou črtou oravskej minulosti, z ktorej sa podnes veľa zachovalo aj v podaní ľudu. Zbieram si teda usilovne materiál, a možno z toho aj niečo bude. Oravský zámok sám, ktorý mám stále pred očami, ma k tomu inšpiruje...“

Hlavná príčina však, pre ktorú píše, je iná: rád by vedel, ako je to s jeho knihami, lebo nemá z čoho žiť. „Veď, ako azda vieš, v minulosti som sa ‚nezaperil‘ a celá moja rodina z mojej i manželkinej strany je obyčajná oravská bedač... chcel by som mať nejaké potvrdenie, že proti tým mojim knihám niet námietok. Nevieť síce, kto o tom rozhoduje, ale ak vy na školstve nie, budeš mi aspoň vedieť napísať — kto... ak by boli nejaké vecné námietky (mohlo by ísť len o román V osidlach), chcem ich v plnej miere rešpektovať...“

Má problémy s bývaním a nemôže donekonečna ostať u testovcov a švagrovcov. Prosí aspoň o typ, ako riešiť situáciu, lebo „pri takomto cigánskom živote, akým žijeme, ani pracovať sa nedá“. Napriek tomu je spokojný a duševne sa cíti výborne. „Politické ovzdušie, v ktorom som donedávna žil, mi nijako nechýba; naopak, som šťastný, že tie všelijaké partajné ruvačky a handlovačky — proti ktorým som bol už vtedy — nemusím, vlastne ani nemôžem sledovať, nakoľko celkom správne boli zlikvidované. Rádio však kvôli správam predsa počúvam, ba i noviny sa mi — hoci vypožičané — dostanú do rúk, a tak aj Tvoje niektoré prejavy podarilo sa mi zachytiť. Ich triezvosť a vecnosť mi dobre padla...“

Po návrate z emigrácie sa Urban dostal do väzenia. Ludový súd r. 1947 ho odsúdil na verejné pokarhanie. Novomeskému i v Urbanovom prípade záležalo na záchrane talentu pre slovenskú literatúru, preto mu chcel pomôcť existenčne. Preklady ruských ľudových rozprávok vyšli Urbanovi v r. 1951, neskôr prekladal z poľštiny (Fredro, Rudnicki, Newerly). Na trilógiu Živý bič, Hmly na úsvite, V osidlach nadviazal románom Zhasnuté svetlá (1957) a pokračoval románom Kto seje vietor (1964). Umelecky ani ideovo v nich nedosiahol úroveň Živého biča.